

Katalog ilustrowany Fabryki Maszyn i Narzędzi rolniczych Białogon, 1903 rok

Inicjatorem powstania tego ośrodka hutniczego był Stanisław Staszic, stojący wówczas na czele Dyrekcji Górniczej. Kamień węgielny pod budowę zakładu przemysłowego we wsi Białogon, obecnie dzielnicy Kielc, wmurowany został w 1814 roku. Prace ukończono trzy lata później uruchamiając nowoczesną hutę metali nieżelaznych nazwaną na cześć cara „Hutą Aleksandra”. Zakład zajmował się przetopem miedzi, ołowiu i srebra, następnie poddając je procesowi walcowania na własnym sprzęcie. Surowce do produkcji miały być pozyskiwane z okolicznych kopalń, np. w Miedzianej Górze.

Przeszacowanie zasobów miejscowej bazy surowcowej oraz rosnące zapotrzebowanie na maszyny i urządzenia mechaniczne spowodowały

jednak zamknięcia huty. W 1827 roku decyzją księcia Ksawerego Druckiego Lubeckiego – ówczesnego Ministra Skarbu Królestwa Polskiego, zapoczątkowano przekształcanie huty na Fabrykę Machin. Z Anglii sprowadzono nowoczesne maszyny i obrabiarki oraz specjalistów inżynierów i mechaników. W zakładzie powstały wtedy kuźnia, stolarnia, modelarnia i dział montażu maszyn, a następnie uruchomiono też walcownię, a później szybowy piec hutniczy stosowany do wytopu żeliwa (kopulak). Nowoczesny zakład produkował wyposażenie dla zakładów hutniczych: wielkich pieców, walcowni i pudlingarni, ale także urządzenia dla tartaków i papierni oraz gorzelni i cukrowni. Seryjnie produkowano również maszyny i kotły parowe oraz maszyny rolnicze. W okresie powstania listopadowego w zakładzie wytwarzano również lufy karabinowe.

Rozkwit fabryki przypadł na lata 1836–1848, kiedy realizowano wiele zamówień rządowych, m.in. dostarczając urządzenia do kanału Augustowskiego, a także podjęto produkcję eksportową. W drugiej połowie XIX wieku przedsiębiorstwa prywatne zaczęły osiągać przewagę nad przedsiębiorstwami rządowymi. Dlatego w 1898 roku zakład wydzierżawił na lat 30 inż. Leon Skibiński. Uchronił go od upadku i przekształcił go w firmę pod nazwą „Zakłady Mechaniczne, Odlewnia, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych”. Produkowano w niej przede wszystkim narzędzia rolnicze: kieraty, młocarnie, żniwiarki, siewniki, sieczkarnie i pługi. Dla przemysłu wyrabiano wiertarki, piły taśmowe, dźwigi i windy. Oprócz tego produkowano drobniejsze elementy żeliwne: nagrobki, balkony, sztachety i ławki ogrodowe. Z tego okresu pochodzi właśnie prezentowany katalog, w którym można obejrzeć zestaw produkowanych w 1903 r. w zakładzie maszyn rolniczych.

Leszek Dziędzic